

Onderzoeken=Ondervinden. Kernelementen uit de 'Survey of Junior Researchers' aan de UA, UGent, UHasselt en VUB

Auteurs: Annik Leyman, Hannelore De Grande, Svetlana Jidkova, Gert Van der Goten, Sofie Jacobs, Katrien De Boyser, Karen Vandevelde

Originele uitgave: ECOOM, 2009.

Contact: ecoom@ugent.be

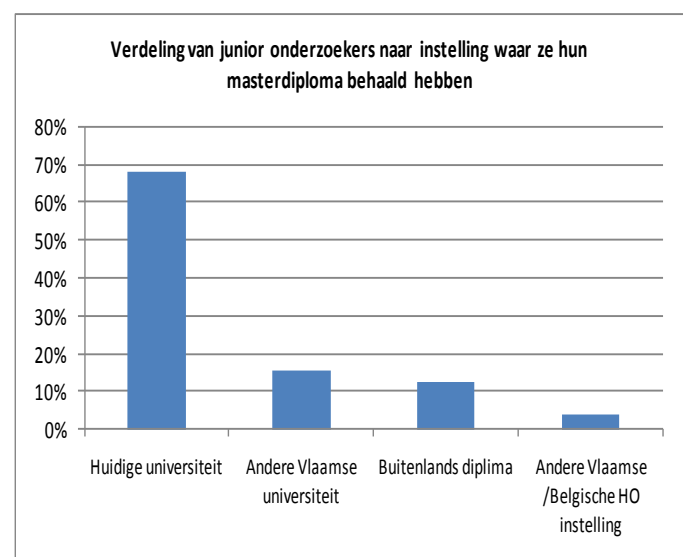
METHODOLOGIE

Vier Vlaamse universiteiten - de UA, de UGent, de UHasselt en de VUB - voerden in 2008 een survey uit in samenwerking met het Expertisecentrum Onderzoek- en Ontwikkelingsmonitoring UGent (ECOOM-UGent). Alle junior onderzoekers zonder doctoraat met een academisch personeelstatuut of een bursaalstatuut werden bevroegd. Aan de UGent en de VUB werden daarnaast ook doctoraatsstudenten zonder enig academisch personeelsstatuut of bursaalstatuut bevroegd. In totaal beantwoordden 2599 respondenten de vragenlijst. De belangrijkste thema's die in dit onderzoek aan bod kwamen, waren: instroom, (doctoraats)onderzoek, werktevredenheid, externe samenwerking, internationale mobiliteit en carrièreplannen.

WIE BEGINT AAN EEN DOCTORAAT?

Hoewel de meerderheid van de respondenten (60%) na het afstuderen zonder enige andere werkervaring ingestroomd is als junior onderzoeker aan hun huidige universiteit (= 'directe' instroom), is de 'indirecte' instroom in het statuut van

junioronderzoeker nu beduidend hoger dan enkele jaren geleden. Dat de rekrutering van junior onderzoekers toch nog vaak intern gebeurt, blijkt ook uit de vaststelling dat bijna 70% van de respondenten hun masterdiploma behaald hebben aan de universiteit waar ze op het moment van het onderzoek tewerkgesteld waren. De resultaten tonen ook de beperkte mobiliteit van junior onderzoekers tussen de verschillende Vlaamse universiteiten aan.

Slechts 15% van de respondenten zijn afgestudeerd aan een andere Vlaamse universiteit dan waar ze

tewerkgesteld zijn. Onderzoekers die in het buitenland gestudeerd hebben, vormen ongeveer 12% van de respondenten. Tot slot hebben minder dan 2% van de onderzoekers een hogeschooldiploma op zak.

WAAROM DOCTOREREN?

Uit de resultaten blijkt dat ongeveer 60% van de junior onderzoekers bij de start van hun doctoraat beschikt over een uitgewerkt of beknopt onderzoeksvoorstel. Voor een groot aantal betekent dit dat de eerste maanden van het doctoraatstraject nog veel oriënterend werk moet worden verricht alvorens het eigenlijke doctoraatsonderzoek kan beginnen.

In welke mate beschikken onderzoekers over een concreet voorstel bij de start van hun doctoraatsonderzoek?	%
Volledig uitgewerkt onderzoeksvoorstel	20,1%
Beknopt onderzoeksvoorstel	40,2%
Geen onderzoeksvoorstel, wel een onderzoeks idee	32,5%
Geen onderzoeksvoorstel noch onderzoeks idee	7,2%

De redenen om te starten met een doctoraat zijn divers en verschillen naargelang het wetenschapsgebied waarin onderzoekers werkzaam zijn. Interesse voor onderzoek in het algemeen of voor het specifieke onderwerp en het werkklimaat worden door alle respondenten het vaakst genoemd als redenen om een doctoraatsonderzoek aan te vangen. Onderzoekers uit de biomedische, exacte en toegepaste wetenschappen geven opvallend vaker aan dat ze gestart zijn met een doctoraat omwille van de arbeidsmogelijkheden met een doctoraatsdiploma. Humane en sociale wetenschappers beginnen dan weer vaker met een doctoraatsonderzoek omdat ze ambitie hebben om een academische carrière uit te bouwen of om later les te geven.

Aan de respondenten werd ook gevraagd welke problemen zij eventueel ondervinden bij het uitvoeren van hun doctoraatsonderzoek. Uit de resultaten blijkt dat één derde van de onderzoekers geen van de bevroegde belemmeringen ondervindt. De andere respondenten ervaren voornamelijk problemen met tijdsgebrek, de werk-privébalans en een gebrek aan begeleiding.

De relatie junior onderzoeker-promotor blijkt duidelijk te verschillen naargelang het wetenschapsgebied. Onderzoekers uit de sociale en de humane wetenschappen zijn over het algemeen positiever over de relatie met hun promotor.

ZIJN DOCTORAATSSTUDENTEN TEVREDEN?

De algemene werktevredenheid van onderzoekers die deelgenomen hebben aan dit onderzoek ligt zeer hoog: 93% van de respondenten noemt zichzelf tevreden met de huidige tewerkstelling. De belangrijkste stressoren waaraan junior onderzoekers blootstaan, zijn werkdruk en onduidelijkheid over de uit te voeren taken. Opvallend is dat de hoge werkdruk die onderzoekers ervaren geen negatief effect heeft op het werkplezier. Daarnaast speelt ook de promotor een belangrijke rol in de arbeidsbeleving van junior onderzoekers. Respondenten die hun promotor algemeen als een minder goede begeleider ervaren, staan meer bloot aan stressoren, beschikken over minder 'buffers' tegen stress en vertonen minder plezier in hun werk dan onderzoekers die hun promotor wel als positief evalueren.

WEG MET DE IVOREN TOREN

De meeste samenwerking in het onderzoek op doctoraatsniveau gebeurt met andere universiteiten. Daarnaast wordt er ook vrij frequent samengewerkt met de overheid en de non-profit sector. Samenwerking met de industrie blijkt heel wat minder vaak plaats te vinden: slechts 11% van de respondenten werkt voor het doctoraat samen met de industrie.

De meeste externe samenwerking wordt geïnitieerd door de promotor. Onderzoekers werken over het algemeen vooral samen met andere sectoren of organisaties voor het verzamelen van data, het uitwisselen van kennis en het uitbouwen van een netwerk. Samenwerking met de industrie neemt vaker de vorm aan van contractonderzoek, productontwikkeling en infrastructuur- of materiaalgebruik.

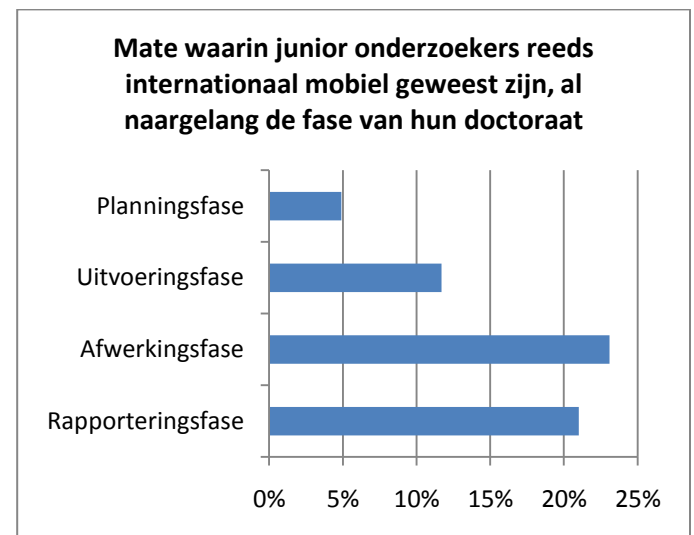
Respondenten die wel reeds samengewerkt hebben met andere sectoren of organisaties zijn doorgaans zeer positief over deze samenwerking. Ze zijn ervan overtuigd dat de samenwerking een nuttige bijdrage levert voor het (doctoraats)onderzoek, de algemene vaardigheden, de persoonlijke ontwikkeling en dat het hun carrière-mogelijkheden buiten de universiteit zal verhogen.

INTERNATIONALE MOBILITEIT

Een groot deel (64%) van de respondenten geeft aan geïnteresseerd te zijn om in de toekomst een tijdje naar het buitenland te gaan voor hun onderzoek. Voor doctoraatsonderzoekers die nog aan het begin van hun doctoraatsonderzoek staan, bedraagt dit percentage zelfs 70%. Vrouwelijke en mannelijke onderzoekers vertonen evenveel interesse in een verblijf aan een buitenlandse onderzoeksinstelling. Eenmaal er kinderen zijn, vermindert de bereidheid van vrouwen om tijdelijk naar het buitenland te gaan echter sterk. Respondenten die tijdens hun studies reeds naar het buitenland geweest, vertonen meer interesse in internationale mobiliteit tijdens hun (doctoraats)onderzoek. Respondenten die stellen dat hun promotor hen stimuleert om naar het buitenland te gaan, zijn ook veel vaker geïnteresseerd in een buitenlands verblijf.

Respondenten die niet geïnteresseerd zijn in een buitenlands verblijf vermelden hiervoor vooral familiale redenen of ze beschouwen deze mobiliteit niet als een meerwaarde voor hun onderzoek, vinden ze geen financiering of ervaren ze werkdruk of problemen met andere verplichtingen aan hun thuisinstelling.

Naast de intenties om naar het buitenland te gaan, werden de respondenten ook bevraagd over hun effectieve internationale mobiliteit. Uit de resultaten blijkt dat 12% van de respondenten in het verleden reeds naar het buitenland is geweest in het kader van hun onderzoek. Voor de respondenten die in de laatste fase van hun doctoraatsonderzoek zitten, loopt dit percentage op tot iets meer dan 20%. Internationale mobiliteit tijdens het doctoraatsonderzoek is meestal van vrij korte duur. Onderzoekers trekken hiervoor vooral naar de buurlanden of Noord-Amerika en bekostigen hun verblijf vooral met financiering van een project, met hun eigen beurs (bv. bench fee FWO, BOF,...) of met een FWO-reiskrediet. De resultaten verschillen niet voor mannen en vrouwen maar wel naar wetenschapsgebied. Onderzoekers uit de biomedische en sociale wetenschappen hebben minder vaak een buitenlandse onderzoekservaring achter de rug dan hun collega's uit andere wetenschapsgebieden. Tot slot zijn onderzoekers met een persoonsgebonden beurs (FWO-aspirant en IWT-bursaal) in het verleden vaker naar het buitenland geweest dan andere onderzoekers.

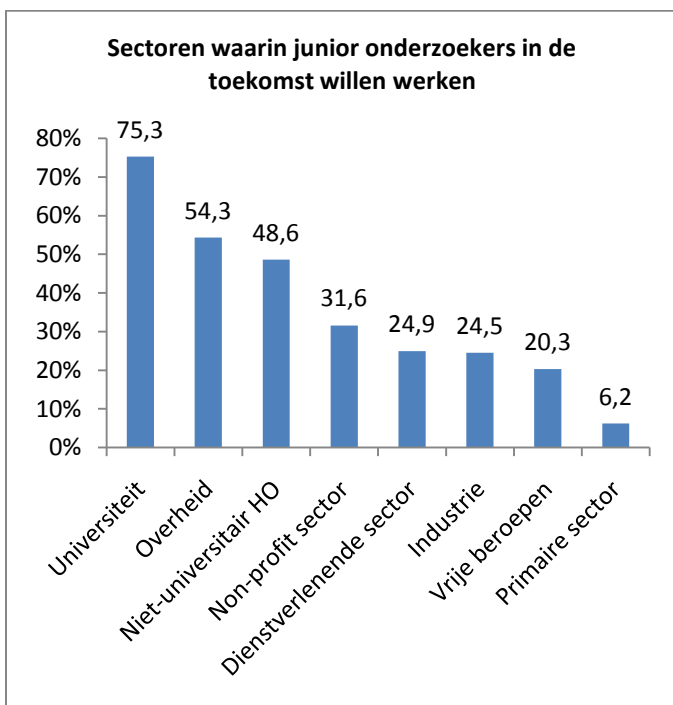

Onderzoekers die reeds een buitenlands onderzoeksverblijf achter de rug hebben, zijn over het algemeen zeer tevreden over de meerwaarde van dit verblijf voor hun huidig onderzoek, persoonlijke ontwikkeling en voor hun verdere carrière. Toch worden er ook een aantal negatieve gevolgen vermeld zoals tijdsdruk in hun doctoraatsonderzoek, problemen met andere professionele verplichtingen, gebrek aan begeleiding in de gastinstelling en

gebrekkige interesse in de opgedane kennis bij hun promotor en collega's aan hun thuisinstelling.

WAT NA HET DOCTORAAT?

De universiteit blijkt de meest populaire toekomstige werkgever te zijn bij junior onderzoekers. Ondanks deze sterke voorkeur beseffen de meeste respondenten wel dat hun kansen op een academische loopbaan kleiner zijn dan hun wensen. Naast de universiteit zijn ook de overheidssector en niet-universitaire onderwijsinstellingen vrij populair. Een carrière in de industrie lijkt voor toegepaste wetenschappers veel aantrekkelijker dan voor hun collega's in andere wetenschapsgebieden. Opvallend is ook dat onderzoekers die tijdens hun doctoraatsonderzoek samengewerkt hebben met de industrie meer geïnteresseerd zijn in een carrière in deze sector.

Hoewel heel wat onderzoekers toch bereid zijn om later in een andere sector aan de slag te gaan, blijkt dat ze er lang niet altijd van overtuigd zijn dat een doctoraat als een meerwaarde wordt beschouwd in andere sectoren buiten de universiteit. Dit geldt vooral voor humane wetenschappers. De onderzoekers gaan ervan uit dat een doctoraat buiten de universiteit vooral aan de overheid en aan niet-

universitaire onderwijsinstellingen een meerwaarde vormt.

De respondenten denken dat ze in hun toekomstige carrière vooral onderzoeks-vaardigheden, wetenschappelijke kennis, zelfstandigheid, analytisch denken en sociale vaardigheden nodig zullen hebben. De respondenten hechten het minst belang aan vaardigheden die sterk gelinkt zijn aan het bedrijfsleven (bv. projectmanagement, bedrijfsmatig denken, leiding geven,...). Onderzoekers die een carrière in de industrie ambiëren, geven een iets hoge score aan deze vaardigheden.

Ongeveer 60% van de junior onderzoekers wil in de toekomst het liefst in een onderzoeksfunctie tewerkgesteld blijven. Uit de resultaten blijkt tot slot dat junior onderzoekers een goed salaris, een hoge intellectuele uitdaging, een evenwichtige balans tussen werk en privéleven en fijne collega's de belangrijkste factoren vinden voor de keuze van hun toekomstige job.

DOCTORAATSSTUDENTEN ZONDER ACADEMISCH PERSONEELS- OF BURSAAALSTATUUT

Hoewel de meeste junior onderzoekers hun doctoraatsonderzoek uitvoeren als onderdeel van hun tewerkstelling aan een universiteit (met een arbeidscontract of als doctoraatsbursaal), hebben 27% van de doctoraatsstudenten aan de UGent en de VUB geen academisch personeels- of bursaalstatuut aan de instelling waar ze ingeschreven zijn voor het doctoraat. Ongeveer 18% van de respondenten binnen deze groep werkt aan de UGent of VUB met een externe beurs (andere dan FWO of IWT; in de meeste gevallen is dit een buitenlandse beurs) en 16% is werkzaam in het universitair ziekenhuis of in een hogeschool van de respectievelijke associaties. Verder is er ook een groep doctoraatsstudenten die op dit moment ergens anders tewerkgesteld is (34%) en een kleine groep onderzoekers die het doctoraat financiert met eigen middelen (4%).

Het volledige rapport is elektronisch downloadbaar:

<http://www.ecoom.be/doctoralcareers>